

ספיר וזהר

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאוצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
משועוריו ושיחותיו של
רבי מנחם מענדל פערמאן שליט"א

פרשת האזינו - שובה

שבת קודש

אבסוף ניגס שבת
בקדושת השבת וסגולתה

בדרך ישר

בדרך אחרת כתב הרב הקדוש
רבי שמואל משינאווא זי"ע בספרו
'רמתיים צופים' (תנדבאר פ"ב אות קד),
את ששמע בליל שבת שובה מפי
רבו הרב הקדוש רבי שמחה בונים
מפשיסחא זי"ע בלהב אש בוערה.

בעת השמעת הדברים עמד הרבי
וזעק מקירות לבו את הדברים
הבאים:

"שמעו ואלמדכם דרך תשובה!"
אמר הרבי.

"מנהגם של בני אדם הוא שתכף
אחר שמתחזקים על מעשיהם ושבים
בתשובה, מתיצבים לבקש שלל
בקשות מאת הבורא.

תשובה מימין זה כמובן אינה
מועילה, והראיה, שאומרים אנו
שלוש וארבע פעמים וידוי בכל יום,
ועדיין לא בא בן דוד.

הדרך הראויה היא שיכיר המתודה
שבשל מעשיו אינו ראוי עוד לשום
טובה שבעולם, ומן הדין שיבואו עליו
ענשים ויסורים קשים.

ובעקבות כך מקבל השב על עצמו
את כל הייסורים שבעולם לכפרה על
עונותיו, ומוסר את עצמו ואת נפשו
לבורא יתברך שיעשה בדינו מה
שיעשה.

ואם אכן ישוב האדם באופן זה
בלב שלם ואמיתי, בודאי יאיר עליו
תכף אור חדש מאת הבורא יתברך,
ויזכה שתקום בו בקשת דוד המלך
'לב טהור ברא לי אלקים ורוח נכון
חדש בקרבי' (תהלים נא יב), כיון שבטל
הוא בעיני עצמו כאין וכאפס ממש
ומצדיק על עצמו את הדין.

זהו האור שהאיר על דוד המלך
לאחר שחטא ובא נתן הנביא להוכיחו.
לא ניסה להצדיק את מעשהו, אלא
התודה ואמר 'חטאתי' (שמואל ב' יב ג)
והצדיק עליו את הדין.

תבת 'חטאת' תתפרש גם בלשון
חיסרון, כפי שפרש רש"י את דברי
בת שבע (מלכים א' א כא) 'והייתי אני
ובני שלמה חטאים' - חסרים מן
המלוכה.

כי מיד הכיר דוד המלך בחטאו
ובחסרונו, וברוב מרירות התבטא על
עצמו 'חטאתי', דהיינו, הרי אני אבוד,
כחץ שנורה והחטיא את המטרה
שאין בו כל תועלת עוד. ואין אני ראוי
עוד למלוכה, אלא ליסורים וענשים
קשים ומרים.

ובו ברגע שאמר דוד המלך
'חטאתי' במרירות כה גדולה, נתקבלה
תשובתו. כי ראה הקדוש ברוך הוא
שמגודל מרירותו על החטא לא יוכל
לחיות עוד אפילו שעה אחת, ומיד
שלח נבואה בפי נתן הנביא, שאמר
לו (שמואל ב' שם) 'גם ה' העביר חטאתך
לא תמות'.

זהו הוידוי האמיתי על החטאים,
שיכיר האדם שנגרע ערכו באמת בשל
חטאיו ואין הוא ראוי לשום טובה כי
אם לענשים וליסורים קשים, ורק
הקדוש ברוך הוא מחיה אותו בחסדו
בכל רגע מהעולמות העליונים.

זו היא מצות עשה של התשובה!
הוסיף רבי שמואל משינאווא והעיד
כי לשמע דברי הרבי נמס לבם של כל
החסידים כמים ממש, ועם כל זאת,
שרתה עליהם שמחה גדולה ועצומה
עד אין שיעור.

בדבריו חשף רבי שמואל טפח
ממשנתם הלוהטת של חסידיו
פרשיסחא, והסביר כי זהו 'רבי'
- מלשון 'רבה קשת' (בראשית כא כ)
שמשמעותו יריה.

כי רבי הוא מי שדבריו קולעים
לליבות השומעים וקורעים את
סגור לבם לטהרם בתשובה, כחיצים
ובליסטראות החודרים לגוף, ועם כל
זה יהיו השומעים בשמחה, ויתקיים
בהם מקרא שכתוב: (יחזקאל לא ח) 'בבכי
יבואו ובתחנונים אובילים אליכם אל
נחלי מים בדרך ישר לא יכשל בה'.

רושם אדיר עשו הדברים על רבי
שמואל עצמו, שכתב: "מעיד אני עלי
שמים וארץ שכל ליל שבת היה בוער
בלבבי הדברים, עד שביום השבת
התפללתי ולא הסחתי דעתי מאותן
הדברים!"

ואחר התפילה נכנסתי לחדרו,
ושאל מי כאן, ואמר לו שמי, ואמר

המשך בעמוד ד'

על התורה

שלהבות קודש והגיונות חכמה
עפרשת השבוע

הסתלקות הצדיק מתוך דברי הורה

מחלתו של הרב הקדוש האדמו"ר
'האמצעי' מליובאוויטש זיע"א לא שכחה.
חולשתו הלכה וגברה מיום ליום עד
שהרופאים נאלצו להזהירו כי לא יאמר
כלל דרושי חסידות. אזהרה זו הייתה
למורת רוחו של הרבי שכל חייו הוקדשו
לאמירת חסידות. עננה של עצב עמוק
עלתה על פניו של הרבי, והוא גנח ונאנח
מעומק לבו הטהור.

בתחילתו של חודש כסלו של שנת
תקפ"ח הגיעה חולשתו לשיא. הרופאים
שביקרוהו מצאו כי הרבי שוכב ללא
קורטוב של חיות גופנית בקרבו, עד שלא
היה אפשר לגעת בו, שכן היה מתעלף
מיד. כדי להקיצו בכל זאת, היו מניחים
לפניו מיני סממנים ותרופות חריפות.

מהיכן הוא שואב את חיותו? לא
הסתיר אחד הרופאים הבכירים את
תדהמתו. נענה לו חברו, אף הוא רופא
נכבד וחשוב: 'אראה לך כעת דבר פלא.
הרי אתה רואה כיצד הוא שוכב כעת ללא
טיפת חיות גופנית. אולם, אם רק נרשה
לו לומר חסידות, יקום מיד כאילו נולד
מחדש'...

אך אמר זאת הרופא, והרבי פקח את
עיניו, התגבר על חולשתו בבת אחת, קם
ממיטתו כשפניו נוהרות, וסימן להכין
לו את כיסאו. הרופאים וגם הרופאים
ידעו היטב את פשר רצונו של הרבי. מיד
נשלחו שליחים וזריזים לקרוא לחסידים,
ואלו בתוך שעה קלה מילאו את הבית
מקצה לקצה.

'אומר לכם עתה חידושים שלא גיליתי
מימי', התבטא הרבי בביטוי לא שגרתי,
ומיד הרכין ראשו והתעמק במחשבותיו,
בהכינו עצמו לומר דברי חסידות. הס
הושלך בבית, אף שהיה מלא וגדוש.

החסידים, ששמעו על מצבו של
הרבי, לא האמינו כי 'תחיית המתים' כזו
אפשרית. הרבי, ששכב על ערש דווי, קם
ומתיישב בכיסאו, ומתכוון לומר דברי
חסידות. עוד החסידים מצפים שהרבי
יפתח בדברים, המתח בשיאו, כשלתפע
נשמט כובעו של אחד החסידים שעמדו
בסמוך לרבי והתגלגל על גופו של הרבי.
הרבי הקיץ באחת מהרהוריו המפליגים

והביט כה וכה כמבולבל. ניכר היה שהוא
שב ברגע זה ממחוזות רחוקים.

עננה עלתה על פניו של הרבי, ועצב
ננסך בהן. אנחה כבדה נעקרה מלבו.
'נראה שמשמים לא רוצים שאגלה', אמר
ולאחר השתהות קלה פתח לדבר בנושא
אחר, על אודות אנשי החייל שהתחילו
לקחת מתוך קהילות ישראל לעבודה
בצבא הרוסי. הרחיב הרבי בנושא וכדרכו
בקודש ביאר זאת על פי חסידות.

לימים הזכירו החסידים מעמד זה
וגנחו בעיצבון לב. 'מי יודע מה היה
מגלה בשעה זו, רזי דרוזין וסתרי סתרים,
ברם מה' יצא הדבר כדי שלא יגלה
את הדברים הנסתרים', אמרו חסידים
בתחושה של הפסד...

ליל יום רביעי, ט' בכסלו. הרבי על
מיטתו, חיוור וחלש. שפתיו מרחשות
משניות סדר קדשים כשעל פניו הבעת
דבקות נפלאה. אחד מבני הבית מבקש
לתקן לו את מקום משכבו, להיטיב
ולסדר. די בכך כדי לגרום לעלפוננו של
הרבי, ורק בקושי רב משיבים את רוחו...
משהתאושש מעט, ביקש הרבי
להלבישו בכתונת לבנה. לובש לבנים
ומתעטף בלבנים, עד שנדמה באותה
שעה למלאך ה' צבאות. סומק קל מכסה
את חיוורון פניו, והוא פותח בדברי
סגוריה על עם ישראל כמליץ יושר.
מרה בשבחם כיצד הם נוהרים עד מאוד
במצוות מעשיות.

החסידים מקשיבים לדבריו בקשב
רב. קל להיווכח כי הרבי מתאמץ לסנגר
על עם ישראל ולהיפרד ממנו בעודו
מעורר עליהם רחמים רבים. כשמסיים
הרבי, שתיקה עמוקה נופלת בחלל
החדר. לרגעים קלים עוצם את עיניו
ואחר פוקחן, מביט סביבו וכמו מבחין
לראשונה בכל החסידים שממלאים את
המקום.

ארבע שעות לפני שמאיר פני המזרח,
אומר הרבי: בניי, היו שמחים בלילה
הזה, כי שמחה ממתקת דינים. ומורה
לקרוא לכמה מכיירי הדעת שבעדת
החסידים, שכן ברצונו לומר חסידות. זו
הפעם הראשונה שדוק של שמחה עולה
על פניהם של בני הבית. הם חשים כי
באופן פלאי, אפילו שמימי, הרבי חוזר

המשך בעמוד ב'

לעצמו אט אט, ואם הוא מבקש לומר חסידות, כהרגלו בקודש מאז ומקדם, הרי שמצבו הולך ומשתפר. 'ונתמלא הבית כולו אורה ושמחה, והיה שמח בחסידים כבשעת חתונת דודים', ציינו רשמי קורות דברי הימים ההם.

בעוד בני הבית מזעיקים את החסידים לשמוע חסידות, מכין הרבי את עצמו לומר חסידות. אחר הוא מורה לאחד הניצבים לידו: בשעה שאומר חסידות, השגח עליי בעין פקוחה, כי יכול להיות שאתנמנם ואז תגיע בי בידך ואתעורר.

פותח הרבי ומתחיל לדרוש דברי חסידות עמוקים כהרגלו. שלוש פעמים הוא דורש דרושי חסידות, פעמיים על הפסוק 'אחרי הוי"ה תלכו' ופעם אחת על הפסוק 'זכר רב טובך'. הרבי אף מוסיף ומציין בצלילות דעת טהורה כי אף שדרוש זה כבר נדפס בסידור, אבל אני אהיה 'המלמד' שלכם, ואלמד זאת אתכם עם תוספת ביאור. על אף חולשתו הכבירה, לא מניח הרבי לעצמו, והוא אומר דברי חסידות עמוקים.

"ובטרם הלכחו מאתנו בעינינו ראינו כי אפסו ותמו כוחותי הטבעיים לגמרי בהתפשטות הגשמיות והתגברות כוח השכלי יוצא מפיו, ולכולם בשמות יקרא שיעמדו לפניו", מספר בנו רבי מנחם נחום בהקדמתו לספר "תורת חיים".

קולו של הרבי הולך וגובר משעה לשעה, והתלהבותו מתעצמת, ממש כמו בימי האור הגדולים, כשהיה בשיא כוחו. 'החל לדרוש דברים עתיקים ונפלאים, וכל ברוח כי אם ברוח ה' אשר דיבר בו, ודבריו שמענו מתוך האש שלהבת יה המתלקחת מתוך הקרח הנורא אשר יצא מפיו, כי אפס ממנו חום הטבעי לגמרי וקול דממה דקה ישמע ודרש כשעה ויותר', הוסיף בנו וסיפר.

גדולי החסידים שעמדו במקום העידו לאחר מכן כי מעולם לא שמעו מפי הרבי זיין כמוסין שכאלו. 'ודרש לפנינו כמה פעמים כמו שעה וחצי בדברי אילוקים חיים המאירים לנפש כל חי, זיין דאורייתא ממש, בשמחה וחדוות ה' היא מעוזו'.

כשעתיים נשא הרבי דברי חסידות עמוקים ואך מדי פעם עצר בשטף תורתו, פנה אל הנוכחים ושאלם אם כבר האיר השחר. שעה קלה לפני עלות השחר, לקראת סוף אשמורה שלישית, כשחוט של חסד וטהרה משוך בעולם, הגיע בדרוש למילים: 'כי עמך מקור חיים באורך נראה אור' - 'מחיי החיים'. משאמר מילים אלו, משתתק הרבי ומשתהה כשעיניו עצומות. החסידים מבינים כי הרבי אוסף את כוחותיו כדי להמשיך הלאה, וממתנים אפוא בדומיה להמשך דבריו. אך הדקות חולפות, ואין תנועה. רוכן אחד מבני הבית לעבר הרבי ולתדהמתו מבחין

כי הרבי אינו נמצא עוד בעלמא דין. וכך, בטרם סיים את המילה 'החיים' האחרונה, פרח רוחו ונשמתו לשמי רום בהפקידו את נשמתו הטהורה בנחל עדנים - בחד קטירא אתקטר ביה בקודשא בריך הוא.

זה ראו כולם שהיה ממש כמו בחינת נשיקה כהסתלקות אהרן, סיפר אחד החסידים שנכחו במקום. על הסתלקותו הפלאית העיד גם חתנו, אדמו"ר ה'צמח צדק'. באחד מימי ה'שבעה', לאחר שסיים לומר 'קדיש' פנה לחזור למקומו. פתאום נעצר ליד הדלת ואמר לנוכחים: הסתלקות כזו לא הייתה מאז הסתלקות הרשב"י. הרבי אומר כעת חסידות בגן עדן ונשמות מקשיבות לו.

החסידים ששמעו זאת הבינו כי הצמח צדק מכוון דבריו לתיאור המובא ב'אידרא זוטא' שמילותיו האחרונות של התנא הגדול רבי שמעון בר יוחאי לפני הסתלקותו היו 'כי שם צוה ה' את הברכה חיים' ובטרם סיים לומר את המילה 'חיים' פרח נשמתו לשמי רום. אף האדמו"ר האמצעי נפטר באותה צורה - שניהם היו עסוקים בגילוי סודות התורה ורויזה, כאשר פרח נשמתם לעילא ('אסתלק יקרא' עמוד 99).

על הפסוק (דברים לב א) **'האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי',** כתב הרה"ק האביר יעקב זיע"א בספרו 'מחשוף הלבן' דברים נפלאים: יש לרמוז אם אפשר ובעיני ה' ישכר, דמשה רבינו ע"ה גילה סוד האצילות מתחילתו, והודיע לישראל סודות התורה ועל מה העולם עומד, וכמה פעמים גורם החוטא ח"ו, הכל ביאר להם בפרשה זו.

דבשעה שהצדיק רוצה להסתלק מן העולם מגלה הסודות הטמונים בלבו, כדי שלא ימנע טוב מבעליו, ואפשר דלזה רמז שלמה המלך ע"ה שאמר (משלי ג כז) **'אל תמנע טוב מבעליו בהיות לאל ידך לעשות'.**

הכוונה בהגיע זמנך ללכת לאותו עולם, ששם עיקר מקום מושבך, והיינו 'בהיות לאל ידך לעשות', 'ידך' הוא מקומך כמו 'ויד תהיה לך', דהיינו בעת שהאל מכין לך מקומך באותו עולם ללכת לו, והיינו בעת פטירתך, באותה שעה אל תמנע טוב מבעליו, כל מה שיש בלבך גנוז מסתרי התורה ומצפונותיה גלה אותו ליראי ה' ולחושבי שמו.

וכן מצינו שעשו אבות העולם ע"ה, דבאברהם ע"ה כתוב בשעת פטירתו, 'ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק', וזה מיידי על סודות התורה, שהרי אם תפרש הפסוק כפשוטו שנתן ליצחק כל מה שקנה בעולם הזה, הרי כתיב אחר כך 'ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות', והרי נתן הכל ליצחק, אלא הכוונה דנתינה הזאת שנתן אברהם ליצחק הם סודות התורה

דעליהם ראו' לומר 'את כל אשר לו', דמי שעשיר בתורה ובסודותיה זוהי העשירות האמיתית, ועליה אמר 'ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק', והנה 'את כל אשר לו' עם הכולל גימטריא 'אלין ריין דאורייתא', להורות דהסודות הם שמסר לו.

וכן מצינו בשעת פטירת יצחק אבינו ע"ה נאמר 'ויבא יעקב אל יצחק אביו ממרא קרית הארבע היא חברון אשר גר שם אברהם ויצחק', דלכאורה מה שאמר 'היא חברון אשר גר שם אברהם ויצחק' יתרים, דמה בא ללמדנו בזה, דמדקאמר קרית הארבע כולי עלמא ידעו שהיא חברון אשר גר שם אברהם ויצחק ומה בא ללמדנו בזה, אלא בא להשימנו דיצחק מסר ליעקב סודות התורה, דמלת 'חברון' ע"ה גימטריא 'ריזין', לרמוז דבחברון נתחברו האבות ומסרו סודות התורה זה לזה כאמור, 'אשר גר שם', מלת 'גר' ר"ת 'גילוי ריזין'.

והוסיף רמז בה, לומר דאברהם ויצחק הם שגילו סודות התורה בחברון, אברהם מסרם ליצחק שם בחברון, ויצחק מסרם גם כן ליעקב שם כמו שכתבנו. אמנם יעקב מסרם לבניו במצרים בחו"ל, ועל זה אמר בלשון זה 'היא חברון אשר גר שם אברהם ויצחק', והכי הכוונה, היא חברון ששם נתחברו האבות ומסרו סודות התורה הרמוזים במלת חברון כאמור זה לזה, ובייאר ואמר דדוקא אברהם מסר ליצחק ויצחק מסר ליעקב שם, וזהו שסיים 'אשר גר שם אברהם ויצחק', 'גר' ר"ת 'גילוי ריזין' כאמור, דהיינו אברהם גילה ליצחק שם ויצחק גילה ליעקב שם, אמנם יעקב גילה לבניו בחו"ל. ויעקב בשעת פטירתו כתיב בו 'ויקרא יעקב לבניו ויאמר האספו ואגידה לכם', דכל לשון הגדה היא על הסוד כמו שכתב בזה"ק, והנה 'האספו ואגידה לכם' ע"ה גימטריא 'הריזין', להורות שמסר להם סודות התורה, נמצא שאבות העולם ע"ה כל אחד בשעת פטירתו גילה סודות התורה.

וכן עשה משה רבינו ע"ה, בשעת פטירתו גילה סודות התורה בפרשה זו של האזינו, ומלת 'האזינו' גימטריא 'הסוד' עם ארבע אותיות, והנה כוונת משה רבינו ע"ה במה שאמר 'האזינו השמים' וכו', 'האזינו השמים' הם הנר"ן, דמלת 'השמים' גימטריא נשמה, וכל הנר"ן בכללותם נקראים נשמה או רוח או נפש, נמצא 'השמים' שהוא גימטריא נשמה משתמשת על הנר"ן, ואמר משה רבינו ע"ה לפנינו, תנו דעתכם והכינו נר"ן שלכם לשמוע סודות התורה. 'ותשמע הארץ אמרי פי', הארץ היא הגוף.

דברים כלפי מעלה

פעם נכנס הרב הקדוש רבי לוי יצחק מברדיטשוב זיע"א לבית המדרש הגדול בברדיטשוב ומצא שם מגיד אורח שעמד על הבימה ודרש באזני הקהל. כדרך מגידים הוכיח האיש את קהל השומעים בדברים קשים, ובייחוד

התעכב על עברות שבין אדם למקום שהמוני העם לוקים בהן מדעת ושלא מדעת.

בתום הדרשה, אמר רבי לוי יצחק למגיד האורח: **"אחרי שהשמעת באזני הקהל הקדוש דברי מוסר והוכחת את אנשי ברדיטשוב על עוונותיהם כלפי מעלה על הצער והייסורים שסובלים עם בני ישראל בגלות הארוכה עד שיתעוררו רחמיו של הבורא יתברך על עמו ישראל ויושיענו מן הגלות הזו".**

סיפר הרב הקדוש רבי מרדכי מקומזרי זיע"א, כי פעם אחת בא לפני אביו הקדוש הרב הקדוש רבי אברהם מטרסק זיע"א בחג הסוכות, כשהיה אביו הקדוש יושב לבדו בחדרו, ושמע כי מדבר אל עצמו והבין שאינו רואה אותו, ויציב אחורי הכסא ושמע דבריו הקדושים מלהבות אש בזה הלשון:

רבונו של עולם, מה אתה מבקש מבניך, האם לנצח תשכחם ח"ו?! הלא אין בכוחם עוד לסבול עול הגלות והצרות והשיעבוד שיש להם. ואם תאמר, שאינם מקיימים התורה הקדושה כראוי, אדרכה הם מקיימים יותר ממה שמחוייבים, כי הדין הוא באשה תחת בעלה פטורה מכיבוד אב דרשות אחרים עליה (כמבואר בקידושין ל: ובמכ"ם הלכות ממרים פ"ו ה"ו, וביו"ד סי' רמ סי"ח), וישראל מסורים תחת רשות ועול גליות, ואף על פי כן אינם משגיחים על זה ומקיימים מצוותיך ומכבדין אותך.

וכי כן מתת? הלא ידעת כי יש ביכלתנו לצאת ולרבי עמך ולבטל גזירתך, כמאמרם ז"ל הקב"ה גוזר והצדיק מבטל, רק אין אנו רוצים לעמוד נגדך כמאמר זוהר הקדוש, וכי צדיקי עבדי קטגוריא עם קודשא בריך הוא?!

לזאת אתה נוהג כן, לכן אומר לך: אם לא תרחם על בניך ח"ו, אבוא עמך במשפט לפני פמליא של מעלה, עד כאן דבריו הקדושים.

ועל פי זה פירש הצדיק מקומזרי את הפסוק (דברים לב א) **'האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי',** 'האזינו השמים ואדברה', דיבור הוא לשון קשה, כי הבעלי דעת וצדיקים הגדולים שהם בבחינת השמים יכולים לדבר לפניו יתברך שמו דיבורים קשים. 'ותשמע הארץ אמרי פי' מרמז להמון עם שהם בבחינת ארץ, הם מוכרחים לדבר אמרים רכים ולהתחנן על נפשנו ממנו ית"ש, אמנם חטאתי אכן אתה ברחמיך הרבים עזור על דבר כבוד שמך ואז השי"ת בודאי ירחם עליהם וישמע תפילתם.

פירש הרב הקדוש רבי ישכר דב מבעלזא זיע"א את הפסוק 'האזינו השמים ואדברה ותשמע הארץ אמרי פי', 'האזינו השמים ואדברה' היינו דלהשמים יכולים לדבר קשה, אבל

תפילה

פנינים וערגלויות בעניני עבודה שובל זו תפילה

פסוקה, כי על ידי זה "מברר השכל" ויוכל אחר כך להתפלל כראוי. ומטעם זה מקדימים לפני התפילה את אמירת פרק 'איזהו מקומן של זבחים', שכן מובאות בו הלכות פסוקות.

ענין ברור השכל הוא, שמחשבות האדם הן זכות וטהורות, והוא מכון דעתו כראוי למה שמוציא מפיו, מתוך רגש חם ובלא שיטרידוהו מחשבות זרות. הלימוד המסוגל ביותר לברור השכל הוא לימוד הלכות פסוקות, כלומר לימוד שאין בו קושיות ותרוצים ודחיות וכדומה, אלא רק דבר הלכה פסוקה.

והוסיף עוד רבי אהרן מקרלין, בשם הרב הקדוש רבי שלמה מקרלין ז"ל, כי כיון שהאלוקים עשה את האדם ישר (קהלת ז טו), ואחר כך עיקם האדם את דרכיו, מוטל עליו לחזור ולהתיישר. ועיקר ישרות השכל טמונה בתורה. נמצא כשהאדם לומד בעיון קודם התפילה, נתיישר השכל אצלו, ואז תפילתו כראוי.

למדנו אם כן, כי לימוד תורה מיישר ומברר את השכל, ולכן כשלומד לפני התפילה, תהא תפילתו מתוך כוונה וטהרת הלב.

בעומק הדברים, עקמומית השכל, שהיא הגורמת את חוסר הריכוז והכוונה בתפילה, נגרמת מחמת התאוות הגשמיות שהאדם משוקע בהן. לימוד התורה מזכך את הנפש, וכשמתפלל מתוך טהרת הנפש, ממילא באה תפילתו מתוך כוונה זכה ורגשי קודש.

אנשי משכמים וזבחי משכמים

בכל הדורות הפליגו צדיקים בגודל מעלת הלימוד קודם התפילה, שסגולה גדולה הוא ענין זה, שתתקבל התפילה ברוצן.

מרבא היה הרב הקדוש רבי יוסף גרינוולד מפאפא ז"ל בעל 'יחזיק יוסף', לזרז את בני ישיבתו שישימו ללימוד כל יום באשמורת הבוקר לפני התפילה.

והזכיר את דבריו של הרב הקדוש רבי צבי הירש מזידיטשוב ז"ל, שהיה מביא הוכחה לכך ממאמר רבתינו ז"ל (בבא מציעא קז): שאכילת פת שחרית מבטלת תשעים ושלושה חלאים התלויים במרה.

פירש הצדיק מזידיטשוב שהכוונה על לימוד תורה קודם התפילה, שהלא 'פת' בגימטריא עולה ארבע מאות ושמונים, בדיוק כמנין 'תלמוד', וגם לימוד התלמוד יש בו סגולה לבטל מהאדם חלאים רעים.

עוד היה הרבי מפאפא רגיל לספר מעשה שהיה: ממול ביתו של הרב הקדוש רבי מנחם מנדל מרימנוב ז"ל התגורר גוי אחד, שהיה נפח במקצועו. הלה היה קם בהשכמה בכל בוקר, ומכה בקורנסו על הסדן לצורך פרנסתו.

באחד הימים הבחין הרבי רבי מנדלי שהגוי הקדים אותו והשכים לפניו לעבודתו. מיד נשא הצדיק קל וחומר בנפשו: "מה אם גוי זה לצורך חיי שעה מקצר כל כך בשנה, אני שנבראתי לעבודת בוראי - על אחת כמה וכמה!"

התחיל אפוא להשכים בשעה יותר מוקדמת, אלא שהגוי השכן נתקנא בו וניסה להתחרות בו ולהשכים לפניו. להבדיל, הרבי רבי מנדלי הוסיף אומץ והקדים עוד יותר... כך המשיכו להתחרות זה בזה, עד שלא נותר לגוי זמן לשנה כי אים שעה אחת, ולא היה מסוגל לעמוד בזה, ומת.

או אז גילו משמים לרבי רבי מנדלי, ששר הטומאה, המלאך ס"מ בעצמו, הוא אשר נתלבש בגוי זה על מנת לנסותו, ויהי הדבר לפלא.

עם הספר ישוב מחשבתו

שח הרב הקדוש רבי נתן דוד משידלובצא ז"ל, בשם זקנו 'היהודי הקדוש' מפשיסחא ('תפארת היהודי' אות כט):

ההכנה לתפילה באופן שיעמוד להתפלל בכונה וביראה, בבחינת 'כל עצמותי תאמרנה', היא על ידי שני ענינים: א. נקיון הגוף, שבכך מסיר הפסולת והמותרות מאיתו, והוא בבחינת 'סור מרע'. ב. ואחר כך לימוד גמרא ותוספות שסגולתו לטהר את המוח, וזה הוא בחינת 'ועשה טוב'.

והוסיף, שכמו כן הלימוד, וביותר לימוד בעיון וביגיעה קודם התפילה, כולל בתוכו שתי בחינות אלו - סור מרע, ועשה טוב.

ענין זה נרמז במאמר הכתוב (אסתר ט כה) 'עם הספר ישוב מחשבתו הרעה' - הרי שהספר מסלק את המחשבות הרעות, שהן 'מותרות הראש', וזהו 'סור מרע'. ובנוסף הלימוד הוא בחינת 'ועשה טוב', שמוסיף בעצמו קדושת התורה, וכפי הידוע שאין 'טוב' אלא תורה, כמו שנאמר (משלי ד ב) 'כי לקח טוב נתתי לכם, תורתי אל תעזבו'.

נמצא, שהלימוד ביגיעה הוא ההכנה האמיתית לתפילה, שעל ידי זה ניצל ממחשבות זרות, וכל כולו מרוכז במילות התפילה ודבוק בבוראו.

וכפי שכתב הרב הקדוש רבי קלונימוס קלמן הלוי מקראקא ז"ל בספרו 'מאור ושמש' (פר' בראשית), כי מי שלא תיקן מידותיו כראוי ולא עידן את תאוותיו הגשמיות, לא יתכן בכוחו לקרוא פסוק ראשון של קריאת שמע ולומר 'אחד' בכונה ברורה וראויה, כי המחשבות הזרות עדיין שולטות בו ומבלבלות אותו.

וכפי המידה שהוא מזכך עצמו, כן ממליך אותו יתברך שמו בשעת אמירת 'שמע ישראל'.

והעצה היעוצה לאדם, שיוכל לומר 'אחד' בלא שיבלבלו אותו המחשבות זרות, היא ללמוד קודם התפילה הרבה משניות, גמרא וזוהר, ולכוון בלימודו לתכלית זו שעל ידי לימודו יוכל לומר "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד" כדת וכנכון.

את דבריו סים המאמר ושמש בהבטחה מיוחדת: "ואם ילמד בכונה זו, בודאי יזכה להמליך הקדוש ברוך הוא על כל העולמות עליונים ותחתונים".

דבר זה רמז הרב הקדוש רבי שלום מבעלזא ז"ל בכתוב (דברים לב ב) 'ערוף כמטר לקחי תול כטל אמרתי כשעירם עלי דשא וכרביבים עלי עשב', בשם רבו התחזה הקדוש מלובלין ז"ל ('אבני זכרון' אות תקנב), שאדם הלומד דף גמרא לשם שמים לפני התפילה, הרי הוא מזמר בכך את הקליפות, כלומר מכרית את המקטרגים הרוחניים המשטינים ומונעים את התפילה מלעלות, ועושה לו דרך בשמים לעליית התפילה.

והטעם הוא, כי המאור שבתורה שבעל פה מעורר לבו של האדם לתשובה, וכוח התשובה יפה לזמר עריצים ושתתקבל תפילתו.

וזו כונת הכתוב: 'ערוף', לשון עריפה והכרתה. 'כמטר לקחי', היא התורה שנקראת (משלי ד ב) 'לקח טוב'. ועל ידי כך 'תול כטל אמרתי' - תתקבל התפילה לרצון.

ליישר את השכל

דברים דומים מצינו אצל הרב הקדוש רבי אהרן מקרלין ז"ל בספרו 'בית אהרן' (פס), שהזהיר מאוד על לימוד גמרא עם תוספות קודם התפילה בעיון, כל אחד לפי כשרון ועיון וכפי הכמות שהוא מסוגל ללמוד.

אכן, סמוך לתפילה ממש, יש לעמוד מתוך הלכה

לאנשי עולם הזה 'ותשמע הארץ אמרי פי' דאמירה היא לשון רכה, היינו דנהגה יהיה במידת הרחמים.

ידידך הדין

כתב מרן החתם סופר זיע"א באחת מאגרותיו: "והנה ביציקי מים על ידו [של הגאון הקדוש רבי נתן אדלר זיע"א] בתחלת בואו לבאסקאוויטץ, ולא היה לו כי אם בן קטן ובת אחת כמו בת י"ב שנה, אהובה לו במעשיה, כאמה כן בתה, אי אפשר לספר שבחה, ובעונותינו הרבים מתה שם, ולא דמע עינו, והיה מצדיק הדין בשמחה גדולה ונפלאה אשר לא ראיתי ממנו דוגמתו בתפלת שמחת תורה. אך ביום השבת פרשת וירא, והוא היה רגיל לעלות לכהן ולמפסיר בכל שבת, וגם באותו השבת שבתוך השבעה לא מנע מהנ"ל, אז באמרו ההפסרה זלג דמעה אחד מעיניו וקבלו בידו, ומיד חזר ונהפך לאחר, ושוב לא נראה בו שום רמז עצבות ולא הזכיר שמה כלל.

כתב בספר חרדים (מ"ע פ"א לא): להצדיק הדין על המאורע בין בגופו בין בבניו בין בממונו, שנאמר 'וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך'. ויקבע זה בלבו ויכופ ראשו וישתוק שנאמר 'וידוע אהרן'. ואלו יצדיק נפשו מאלהים גם לא יאמר מקרה הוא, כי אז ילך עמו הש"ת בחמת קרי אלא יפשפש במעשיו וישוב בתשובה וזה חלק עיקרי ממצות ואהבת את ה' דכתיב 'בכל מאדך', ודרשו ז"ל בכל מדה ומדה שהוא מודד לך בין טוב ובין יסורין לקבל בשמחה.

על הפסוק (דברים לב ד) 'הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא', פירש רבינו האור החיים הקדוש זיע"א שבא הכתוב ללמדנו שעל האדם להצדיק עליו את הדין: לזה העיר שאם האדם עסק בתורה ומזונותיו קשים ולחם אין, אז שרואה אדם שאין עליו עול תורה ומאס בלומדיה ומודדין לו במדה גסה אכול ושבוע והותר, כיעודים שנאמרו ללומדי תורה ונהפוך הוא. לא מפני זה יבעט ותולד בו ח"ו מינות אלא יצדיק הדין עליו ויאמר ה' אמת ודינו דין אמת, והוא אומרו הצור פירוש לשון תוקף וחוזק וזה יגיד אל יד ה' הרודה באדם אף על פי כן תצדיק ותאמר תמים פעלו, זה כנגד מה שרואה את שדרכו למודו בגסה של טובה ומודו בדקה, וגמר אומר כי כל דרכיו משפט כלל בזה גם את שדרכו למודו טובה בדקה ומודו לו בגסה, כי כל דרכיו משפט כי לא הביא יסורין על הצדיק עד שנתחייב בהם ולא הביא טובה על הרשעים אלא אם זכו לה כפי מעשיהם.

שאל אביך ויגדך

כתב הרב הקדוש ה'תפארת שלמה' מראדומסק זיע"א (פרשת ויגש): וכן כתיב (דברים לב ז) 'שאל אביך ויגדך', לשון שאלה מאבא עילאה, ויגדך לשון המשכה לך. וזהו שנאמר 'אדני שאל' לשון שאלה. 'את עבדך', פירוש, העבדות. 'היש לכם אב' מבחינת יש לנו אב זקן היא הארה מבחינת זקן מלא רחמים מ"ג מכילין דרחמי 'וילד זקונים' הוא התולדה מההארה מעולמות העליונים

המשך בעמוד ד'

קרב אלי. ושאל אותי מה נעשה עמך היום? כי בכל דף ודף מהתפילה שלי היית אתה עומד...

וכפל הדברים, ופטר אותי לילך. ומעיד אני על עצמי שעל ידי התורה הזאת דבקה נפשי אחריו ולא יכולתי להסיח דעתי רגע אחד!

וכאשר התפללתי תפילת שחרית היו נובעים הדברים בעומק לבי ומוחי בכל התפילה, ולבי נפתח כמו שאומרים 'פתח לבי בתורתך'... וכיון שראיתי זאת נדבקתי בו באמת, ולא חיפשתי עוד רבי אחר! מי יתן ונזכה כולנו לתשובה שלמה כזו.

מחזור יין

מגדולי החסידים שבדורו היה הרב הקדוש רבי צבי הירש מפרצובה זי"ע. רבי צבי הירש האריך ימים, ובמשך למעלה מששים שנה הסתופף בצל קדשם של שבעה צדיקים.

בצעירותו נסע לחוזה הקדוש מלובלין ולבנו הרב הקדוש רבי יוסף מטורטשין זכותם תגן עלינו, לאחר מכן נסע לפשיסחא אל הרבי רבי שמחה בונים מפשיסחא זי"ע, אחריו אל ממשיך דרכו ה'שרף' מקוצק, עם פטירתו החל לנסוע לגור לבעל ה'חידושי הרי"מ', לאחר מכן נסע לאלכסנדר אל הרב הקדוש רבי חנוך העניך הכהן, ובערוב ימיו אל בעל ה'שפת אמת' מגור.

פעם בקשו רבו החמישי, הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור זי"ע, לומר בפניו דבר תורה ששמע מרבו רבי יוסף מטורטשין.

התנצל רבי צבי הירש שדבר תורה איננו זוכר, אך זוכר הוא שפעם אחת נכנס הרבי בראש השנה לפני התקיעות להיכל בית המדרש, וכאשר פתח את פיו לומר דברי כיבושין כנהוג, אמר:

"היום לא אשמיע דברי תוכחה, אספר לכם מעשה בלבד".

המעשה התרחש בביתו של אחד הנגידים המפורסמים. תורה וגדולה התאחדו על שולחנו של הגביר דנן. רגיל היה בספרי התלמוד והפוסקים ותורתו שעשועיו, ומלבד זאת זכה שעסקיו פרצו לרוב ועושר רב התעשר.

באותו היום עליו נסוב המשל, רבתה התכונה בבית הגביר.

הבית הגדול והמפואר צוחצח ומוק, האור בנברשות הכסף היקרות העלה, והמשרתות עמלו במטבח על הכנת מיני תופינים ותקרובת עשירה.

אחד מרבני המדינה המפורסמים הודיע על כונתו לבקר בבית הגביר, על מנת לכבדו כהוקרה על מעשי הצדקה והחסד המרובים ועל תמיכתו הרחבה בלומדי התורה,

ובעל הבית הנרגש התרוצץ ברחבי ביתו בקדחתנות, מפקח על ההכנות לביקור.

כאשר נראתה מרחוק כרכרתו של הרב, אץ הגביר לקראתה ובכבוד גדול הוביל את הרב הנכבד אל הטרקלין המואר באור יקרות.

הרב התיישב בראש השולחן, ובעל הבית נטל בידו את הגביע שהוכן לרב ותר בעיניו אחר בקבוק יין משובח למזוג לברכת 'לחיים'. פניו החמיצו כאשר הבחין במבחר שהונח על השולחן.

"רד נא אל מרתך היינות ומלא נא את הצלוחית ביין המשובח ביותר", פנה למשרתו שניצב הכן. "מזוג מהחבית הממוקמת בירכתי המרתף. יין עתיק ביותר מכילה היא, ודעת זקנים נוחה הימנו".

המשרת פנה למלא את פקודת אדונו, ובעל הבית החל לגלגל עם הרב שיחה תורנית עד שישבו הנער. עברו השניים מענין לענין, וכדרכה של תורה נמשכו בשיחה זמן רב, והמשרת טרם הופיע.

לפתע התנער בעל הבית ממקומו באי-נעימות. "יסלח נא לי רבנו. אלך לראות מדוע מתעכב המשרת מלשוב עם היין", התנצל.

ירד הגביר במדרגות המרתף וריח עז היכה באפו. ריח משכר של יין שפשט בחלל המרתף.

"היכן אתה?" קרא. לרגע נחרד. שמא ארע למשרת דבר מה?

במקום תשובה שמע קול משקה זורם. הברז פתוח...

בוהירות ירד במדרגות, ולחרדתו הבחין בשולית-ענק של יין משובח המתפשט על רצפת המרתף.

ברזי כמה מהחביות פתוחים היו, והיין הטוב זרם בעדם בששון. על-ידם התגוללו בקבוקים ריקים.

ובפינת המרתף, שרוע היה על הארץ הנער המשרת, שיכור ומבוסס. בידו אחוז קנקן הכסף, והוא לוגם מתוכו בהנאה רבה.

מרוב תדהמה לא יכול היה הגביר להוציא מפיו מילה.

"היק... היק... טוב שבאת", גרגר לעומתו המשרת שהבחין במטושטש בדמותו של בעל הבית מבעד לענן השכרות.

"כבר מזמן רציתי לבקש תוספת על שכרי הזעום..."

ובמילים אלו החל רבי יוסף באמירת 'למנצח לבני קרח מזמור' הנהוג לומר לפני תקיעת שופר.

התפעל בעל ה'חידושי הרי"מ' מאוד מהמשל, וקרא: "משל זה נאמר בחכמה נפלאה!" ('שארית ישראל' לר' ישראל הכהן גורדיצאנסקי מטומשוב, עמ' 182) באחת השנים, סיפר הרב הקדוש

רבי חיים אלעזר ממונקאטש זי"ע סיפור זה בדרשתו בשבת שובה, תוך שהוא מציין שבכוונה תחילה לא הסביר הצדיק מטורטשין את הנמשל, מפני שלא רצה להזכיר חטא ועוון בראש השנה, ורק רמז את התוכחה במשלו.

"אמנם כעת עומדים אנו בשבת שובה, ויש להזכיר את החטאים כדי לשוב עליהם בתשובה", אמר הרבי ממונקאטש, ופרש את הנמשל:

בעל הבית הוא הקדוש ברוך הוא, והביקור הנכבד הוא יום ראש השנה, יום המלכות על כל הברואים, והבורא יתברך שולח את משרתיו, אלו ישראל, להביא את היין הטוב, אלו מעשיהם הטובים שהם מקור ההשפעות בעולם.

אלא שבעונותינו הרבים, מקלקלים בני ישראל בחטאיהם את צינורות הקדושה המשפיעים על הארץ, ופותחים את הברזים לשפכם לריק במעשיהם הגורמים שירד שפע לסטרא-אחרא חלילה.

ואמנם יש להמליץ עליהם שנעשות העברות כאשר הם שיכורים, שהרי "אין אדם עובר עברה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות" (פוסטא). אך כאשר לאחר כל מעללים אלו באים בני ישראל ומבקשים ביום זה מאת הבורא בקשות גשמיות, הרי הם כאותו משרת שיכור, שלא די במעשהו הנורא, עוד מעז לתבוע העלאה בשכרו...

ומטעם זה הזהירו מאוד בתיקוני זוהר הקדוש (תקון ו' כב.) על אלו הצווחים ככלבים 'הב הב', וכל תפילתם היא בבקשות מאת הבורא, שהיא עזות פנים כעזות הכלב.

אמנם, המשיך הרב ממונקאטש ואמר, יש להמליץ זכות על ישראל אף לפי משל זה.

כי אילו היו ישראל יושבים בשלום ובשלחה בארצם איש תחת גפנו ותאנתו, וחוטאים כנגד הבורא כאותו נער משרת, אכן היתה חומרת המעשה שלהם כמותו.

אך כיון שישראל דוויים וסחופים בגלות המרה זה אלפי שנים, מוכים נענים ונרדפים, הרי הם דומים למשרת מוכה יסורים ואפוף מכאובים, שברדתו אל מרתף היין שתה מעט מהיין על מנת להשתק את מכאוביו ולשכוח את יגונו.

ואם היה משרת זה מתנפל לרגלי אדונו ומבקש את סליחתו על הפשע שביצע בשוגג, אין ספק כי היה נענה לו ומוחל לו על מעשהו.

וכן אומרים אנו לפני הקדוש ברוך הוא, שכל עונותינו וחטאינו הם תוצאה של יסורי הגלות, ולכשיגאלנו נעבוד אותו בלבב שלם ('שער ישיכר' חודש תשרי, מאמר 'שובה ישראל' אות ט).

על התורה

המשך מעמוד ג'

בהשכינה להאיר על הארץ קדושה וברכה וכל טוב אמן סלה.

ואילו הרב הקדוש בעל 'בית אברהם' מסלונים זי"ע אמר (פרשת בשלה): זה אלי וכו' אלהי אבי וכו', יש מי שהוא בבחינה שיכול לומר 'זה אלי', ומי שאינו בבחינה זו יכול לומר 'אלקי אבי'.

וסיפר על הרב הקדוש רבי אלעזר מליזנסק, התארח פעם על שולחן הרב הקדוש רבי ברוך ממעזיבו' זי"ע, ובאמצע עריכת השולחן צעק רבי אלעזר מתוך התרגשות: טאטע!

אמר לו הרבי רבי ברוך בלשון הגמרא: 'ודילמא לאו אביו הוא?'

כשבא אחר כך רבי אלעזר לפני אביו וסיפר לו הדבר אמר לו אביו: היה לך להשיבו: 'שאל אביך' לעתים, יש לאדם לשאול לו אב...

וכה הגיד הגאון הקדוש בעל 'דברי יחזקאל משינאווא זי"ע' (הפסרת פרשת מסעי): "שמעתי שהרב הקדוש רבי ר' אלימלך זי"ע אמר: מי שמכיר את הצדיק הקדוש רבי פנחס מקורץ זי"ע הוא מסוגל ליראת שמים. וכאשר שמע זאת בנו הקדוש ר' אלעזר זי"ע נסע לרבי פנחס.

ובעת שישב על יד שולחנו של רבי פנחס, הפטיר טאטע, ואמר רבי פנחס 'ודילמא לאו אביו הוא?'

ובשובו לביתו אמר לו אביו: היה לך להשיבו 'שאל אביך' שיש לו לאדם לשאול לו אב.

ועל פי דברי קדשו פירש את הפסוק (ירמיה ב' ד) 'הלא מעתה קראת לי אבי', הגם שאינו עוד במדרגה זו שיקרא להקב"ה אבי, אם בכל כחו יתחזק ויקרא אבי יעזור לו הקב"ה שיגיע לבחינת 'אלוף נעורי אתה'.

וכתב בספר 'שיר חדש' להגאון רבי שמואל יעקב ראטה מקליינוואדין הי"ד (ענייני בין המצרים): ונראה לפי עניות דעתי לפרש שכונתו הקדושה היתה גם על תיבות 'ויגד', והוא על דרך הגמרא (שבת פו.) 'ויגד משה', דברים שמושכין לבו של אדם כאגדה, זהו נמי כאן 'שאל אביך' שאל לך אב, ואם תשאל לך, אז 'ויגד', כלומר, ימשוך אותך כאגדה, שיהיה לך באמת לאב.

ובספר 'תורת אלף' להגאון רבי שמעון ישראל פאזען זצ"ל משאפראן, (ענייני פסח) כתב: וזה הוא מה שאנו אומרים בהגדה של פסח 'וכאן הבן שואל', כלומר, השתא על ידי התגלות אור בהיר בשחקים אנו רואים האץ אנו רחוקים מבחינת בן האמיתי, אבל גדול מאד בנו החשק להקרא בנים לו יתברך, על כן כל אחד ואחד 'שואל' לעצמו בחינה זו של בן. וזה הוא 'הבן שואל', כלומר, ששואל בחינה זו להקרא 'בן', ואף שני תלמידי חכמים המחדדים זה את זה בהלכה עדיין צריכין לשאול, כלומר, לשאול בחינה זו.

לשמייעת השיעורים - קול הלשון:
03-6171077

ספר ויהלום